

Helytörténeti lexikon készül Baranya megyéről

Országosan is nagy fontosságú lexikon szerkesztését végzik a Baranya megyei Levéltár tudományos munkatársai és a „bedolgozó” kültágok. Dr. Szita László levéltárigazgató ekként vázolja a lexikon célkitűzéseit: „Feladatunk az, hogy a lexikonban helyet kapjon a Baranya megyei települések történetének váza a történelem előtti kortól kezdve 1980-ig. Bemutatjuk a megyei helységek gazdasági, társadalmi, kulturális életét, és a helyi történetnek — persze, csak ott, ahol lehet — nemzetitörténetünkkel való kapcsolatára is rámutatunk. Felhívjuk természetesen a figyelmet az egyes települések területén előforduló műtárgyakra, műemlékekre és az ott éltek vagy élők kiemelkedő egyéniségeire is.”

A lexikon a mai Baranya jelenleg is létező és a már megszűnt településeinek földrajzi, régészeti és történeti adatait tartalmazza majd. A történeti részt keretében kerül sor a gazdasági, a társadalompolitikai (népmozgalmi) és a kulturális élet változásainak bemutatására. E gazdagon felhalmozódó ismeretárból egyedül a néprajzi anyag hiányát érezzük. Erről a témáról azonban két külön kötet fog megjelenni.

A megyei helytörténeti lexikon egyik érdekessége lesz, hogy a megszűnt vagy eltűnt, kipusztult helységek történetét önálló kötetben tervezik megjelentetni. A valaha a megyéhez tartozott, de időközben elcsatolt helységeket a megyétől történt elcsatolásukig „jegyzik”.

Nagy gonddal gyűjtik az egy-egy helységre vonatkozó tárgyi emlékeket is: pecsétlenyomatokat, korabeli képeket, metszeteket, térképeket, egy-egy jellemző faluképről készített felvételt stb.

Hatalmas, hosszú évtizedekre irányt adó munka ez: tudósok serege hangyaszorgalommal keres, kutat, válogat a megyei levéltár gazdag anyagában, de — ha kell — másutt is. A gyűjtőmunka szépen halad, s minden remény megvan rá, hogy 1980-ra együtt lesz a lexikon anyaga, amelyet majd haszonnal forgathatnak mindazok, akik Baranya megye területszervezésével, helységeinek fejlesztésével és irányításával foglalkoznak, akik a megye politikai, igazgatási, gazdasági és kulturális életének történetével és jelenével akarnak megismerkedni.

Imponálóan nagy munka ez! A népünk életét megváltoztató társadalompolitikai tényezők hatását lemérni, a múltat a jelennel összehasonlítani ma még lehet, de kérdés, hogy ötven év múlva lehet-e? „A kis falusi és városi közösségek életének, fejlődésének és múltbeli küzdelmeinek feltárása nemcsak népünk történetét gazdagítja, hanem segítséget jelent mai problémáink megértéséhez és megoldásához is” — jelentette ki befejezésként dr. Szita László levéltárigazgató, a lexikon fellelős szerkesztője.

Dr. Tóth István

Képek a sárospataki faragótáborról

„Meggyüttem embörök, köllök-e? — állított be *Polyák Ferenc*, a matkópusztai baltás faragó hátára vetett bőriszákjával a Bodrog-parti kis házhoz, ahol éppen egy diófát döntöttek ki a tábor résztvevői. Azután választ sem várva közéjük állott, és amíg megpuhult a bográcsban rotyogó birkagulyás, az idomtalan rönkből egy monumentális Rákóczi-fejet faragott ki. Amikor készen lett, a szokásos hunyorítással szemrevételezve a művet, elégedetten dörmögte: „Ez a fa sem halt mög”. Talán mottója is lehetne ez a meg-

jegyzés a sárospataki faragótábornak, amelyet immáron hetedszer rendeztek meg az idén. De az is, amit *Mezey Tamás* a népművészet ifjú mestere, a házigazda hozzátett: — Azért, hogy éljen tovább a fa, de a fába vésvé éljenek tovább a szép formák, motívumok és hogy velük együtt „ne haljanak ki a faragó emberek”.

Nyolc éve, hogy ő is részt vett Faddomboriban egy fafaragó táborozáson. Amikor hazajött Patakra, összedugták a fejüket *Novákovics István*nal, a II. Rákóczi Ferenc Művelődési Ház igaz-

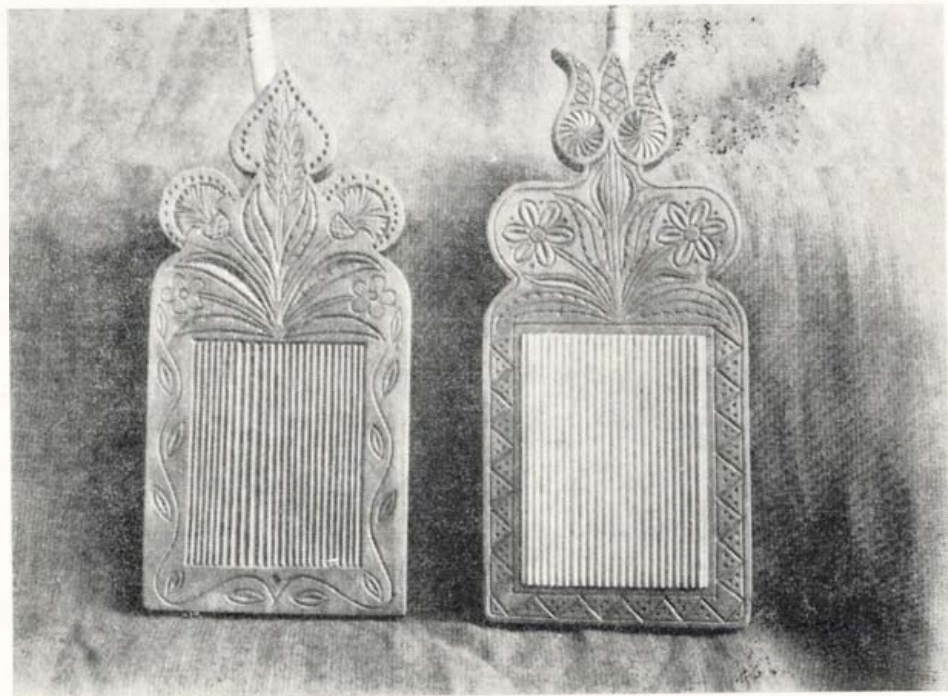
gatójával. Rövidesen megszületett a „toborzó”: *Gyertek Patakra faragni!* A városi tanács messzemenően támogatta a szép kezdeményezést, s már az első évben mintegy húszan jöttek, most pedig hatvan felett jár a létszám.

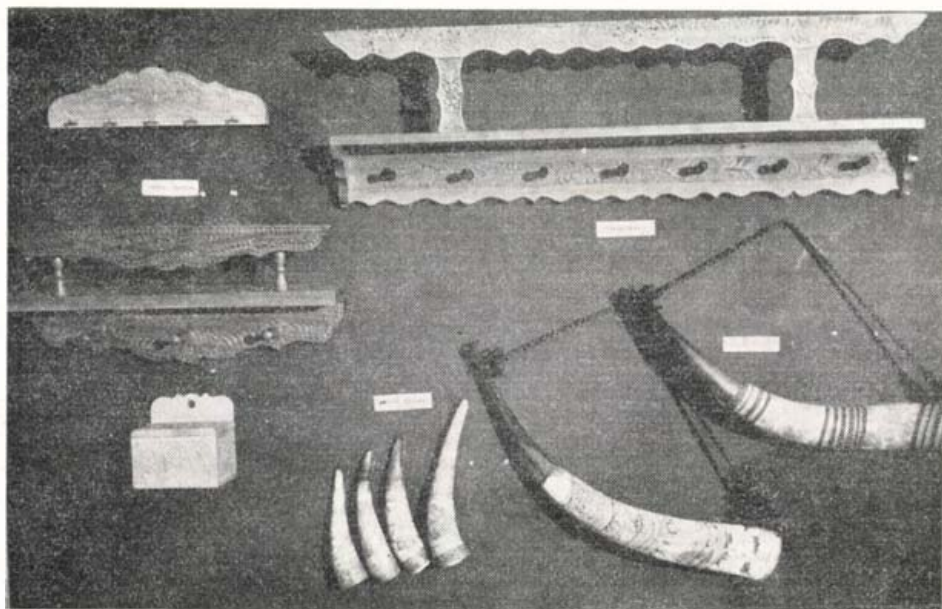
Hogy miként lehet ide eljutni? Mindenekelőtt bizonyítani kell. Néhány

munkát be kell mutatni, és az a fel-tétel, hogy amatőr legyen a jelentkező. Az izgalom akkor kezdődik igazán, amikor a zsűri nyilvánosan értékeli a munkákat. A bizottságba hozzáértő embereket (szobrászművészeket, esztétákat, néprajzosokat) hívnak meg, olyanokat, akik maguk is a népi ihletésből merítenek, s ma is eleven szálak kötik őket ehhez az ősi, tiszta művészethez. Külön-külön szemrevételeznek minden tárgyat, s arra is módot adnak, hogy az illető megmagyarázza a „bizonyítványát”. Az elfogadott darabokat, sulykolókat, kapatisztítókat, búturokat, szarumunkákat, tányérokat stb. a Petőfi iskola aulájában állítják ki, és a tábor időtartama alatt bárki megtekintheti őket. A „fizetség” a 10 napos táborozásért: egy-egy itt hagyott faragás.

Kik is jönnek ide? Villantsunk fel néhány arcot!

Varga József Totó-Lottó kirendelésé-
vezető Jászberényből, Nagy Sándor
gépkocsivezető Győrből, dr. Lannert
Keresztély nyugdíjas orvos Derecskéről,
Császári Ervin a Lenin Kohászati Mű-
vek dolgozója, Gál János Arlóról és
még sorolhatnánk tovább. A sorba tar-
tozik még Vásárosnaményből Schmidt
Sándor, a művelődési ház dolgozója és

nyolcadikos tanítványa, aki már most olyan csodálatos rozettákat farag, amilyenek csak Kalotaszegen a cifrakapukon láthatók. Schmidt Sándorról talán még annyit, hogy úttörőszakkört is vezet és gyerekei egyöntetűen vallják: sokat tanulnak mesterüktől. Mindenekelőtt a hagyományok ápolását: a beregi rész és az azzal határos Erdély tulipános, margarétás, szegfűs, búzavirágos, rozettás motívumait. Ezeket részben saját gyűjteményéből, részben a megjelent könyvekből tanítja, de sok szó esik ott például a kopjafák eredetéről is. Aki pedig ellátogat hozzá, meggyőződhet róla, hogy nincs szebb az olyan lakásnál, amelyben jóformán minden darab a mester keze munkáját dicséri.

A Tatán élő Cs. Kiss Ernő grafikus magával hozta fejében és kezében a Székelyföld motívumkincsét, mondavilágát, s az utóbbi időben faragó iskolát teremtett Komárom megyében.

Egyetlen kivétel van, akit a fafaragók „befogadtak”: a nagykátai „szőrmester” Bodrogi Sándor, aki lószőrből fonja „ékszerait”: a gyűrűket, karkötőket, nyakláncokat.

A faragók jól berendezett műhelyben dolgozhatnak a Petőfi iskolában és a faanyag is rendelkezésükre áll. (Meg a cikk elején említett Bodrog-

parti ház, amelyet Mezey Tamás rendezett be és Bodrogköz népművészetének igazi múzeuma lett. Ha valaki Patakon jár, feltétlenül keresse meg Mezey Tamást, ő mindenkinek szívesen megmutatja.)

A szakmai előadások is rendhagyóak. Az előadók az asztalok között beszélgetnek, vitatkoznak, tanácsot adnak. Az idei táborban ott volt *Andrássy Kurta János* szobrászművész, *Mikó András* belsőépítész, *Szabadfalvi József*, a miskolci Herman Ottó Múzeum igazgatója. A fafaragók táborától szinte elválaszthatatlan *Béres Ferenc* népdalénekes.

Tíz nap alatt a résztvevők kicserélik tapasztalataikat, motívumaikat és a késeiket. A jó éles faragókés cseréje — a babonás hiedelemmel szemben — itt a barátságot erősíti, az elkötelezettséget jelenti. Munkáikat látva biztosítékot érezhetünk arra, hogy a táborban a szűkebben értelmezett népinűvészet (motívumfaragás) után felfedezik majd a nép faragó kultúrájának sokféleségét is. Az egyik faragó így fogalmazott: „Patak levegőjének varázsa van. Aki egyszer kortyint belőle, már nem tud szabadulni a Rákóczi-vártól, a Bodrog-parttól és visszahúzza ide a szíve”.

Kútvolgyi Mihály